

12

MIĘDZYNARODOWE STUDIUM DOKTORANCKIE NAUK PRZYRODNICZYCH PAN

Dorota Nalepka

Kalendarium

- 2000 Utworzenie Studium Doktoranckiego przy Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN (IB PAN). Objęcie kierownictwa Studium przez prof. dr hab. Ewę Zastawniak.
- 2002 Utworzenie Studium Doktoranckiego Nauk Przyrodniczych PAN (SDNP PAN) w Krakowie w wyniku przystąpienia innych instytutów: Instytutu Ochrony Przyrody PAN (IOP PAN), Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN (ISEZ PAN), Instytutu Fizjologii Roślin im. F. Górskiego PAN (IFR PAN).
- 2003 Przekształcenie SDNP PAN w Międzynarodowe Studium Doktoranckie Nauk Przyrodniczych PAN w Krakowie (MSDNP PAN w Krakowie).
- 2007 Objęcie kierownictwa MSDNP w Krakowie przez dr hab. Dorotę Nalepkę.
- 2010 Przystąpienie Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego do MSDNP PAN w Krakowie.

Z inicjatywy ówczesnego dyrektora IB PAN, prof. Zbigniewa Mirka w 2000 roku zostało utworzone Studium Doktoranckie przy Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, obejmujące dwie dyscypliny: biologię i ekologię. Po dwóch latach działania Studium, w listopadzie 2002 roku, zawarto formalne porozumienie pomiędzy IB PAN, IOP PAN (do którego w międzyczasie włączono Zakład Biologii Wód), ISEZ PAN oraz IFR PAN w sprawie wspólnego prowadzenia środowiskowego Studium Doktoranckiego Nauk Przyrodniczych Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Ustalono, że dziedziny objęte programem Studium to:

- biologia, w tym m.in. biotaksonomia wszystkich grup organizmów żywych, biogeografia, paleobiologia, różne kierunki biologii doświadczalnej, jak fizjologia roślin, biotechnologia i inne,

- podstawy ochrony przyrody (flory, fauny, przyrody nieożywionej i całych ekosystemów),
- ekologia (pełne spektrum kierunków badawczych).

W roku 2003 Studium zostało przekształcone w Międzynarodowe Studium Doktoranckie Nauk Przyrodniczych (MSDNP) PAN w Krakowie z siedzibą w Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, które prowadzi administracyjną obsługę Studium i gdzie mieści się archiwum Studium. W 2010 roku do Studium przystąpił Uniwersytet Rzeszowski (Wydział Biologiczno-Rolniczy) (Ryc. 1). W związku z tym zmieniono formułę i obecnie Studium kształci kandydatów do stopnia naukowego doktora nauk biologicznych w zakresie biologii oraz doktora nauk rolniczych w zakresie agronomii. Studia prowadzone są jako studia stacjonarne i mogą być prowadzone w trybie niestacjonarnym.

Kierownikiem Studium od momentu powstania do czerwca 2007 roku była prof. dr hab. Ewa Zastawniak, od lipca 2007 funkcję tę pełni dr hab. Dorota Nalepka. Do sprawowania nadzoru merytorycznego nad Studium powołano Radę Studium, którą tworzą Dyrektorzy/zastępcy i Rektor/Prorektor, Kierownik Studium oraz po jednym przedstawicielu wybranym przez Rady Naukowe Instytutów i Radę Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR (WB-R) z grona samodzielnych pracowników naukowych, członków tych Rad. Działalność Studium oparta jest na opracowanym Regulaminie, uaktualnianym w ramach zmieniających się aktów prawnych. W sprawach dotyczących Uniwersytetu Rzeszowskiego (UR) zastosowanie znajdują postanowienia jednolitego regulaminu studiów doktoranckich UR.

Kandydaci na Studium Doktoranckie zdają egzamin kwalifikacyjny przed komisją, w skład której wchodzi, oprócz członków Rady Studium, także kandydaci na promotorów

Ryc. 1. Podpisanie porozumienia o przystąpieniu do MSDNP PAN w Krakowie Uniwersytetu Rzeszowskiego w dniu 20 lutego 2010 roku (Fot. K. Romejko-Hurko).

przyszłych doktorantów. W rozmowie kwalifikacyjnej dokonuje się oceny kandydata według kryteriów, które obejmują dotychczasowe zainteresowania naukowe kandydata oraz tematykę badań planowanych w ramach Studium, osiągnięcia naukowe, w tym wydrukowane (lub przyjęte do druku) publikacje, udział w realizacji projektów badawczych, uczestnictwo w konferencjach oraz odbyte staże naukowe i znajomość języka obcego.

Obowiązkowe zajęcia dla doktorantów odbywają się, zgodnie z programem przygotowanym na każdy kolejny rok akademicki, dla wszystkich kierunków reprezentowanych przez Instytuty. Program obejmuje wykłady w wymiarze około 60 godzin rocznie. Doktoranci uczestniczą także w seminariach zakładowych i posiedzeniach towarzystw naukowych. Wykładowcami Studium są pracownicy naukowcy wszystkich Instytutów współtworzących Studium. Każdego roku, na przełomie maja i czerwca w Krakowie, a we wrześniu w Rzeszowie, ma miejsce otwarta Naukowa Sesja Sprawozdawcza MSDNP PAN. Na sesji doktoranci w obecności swoich promotorów, członków Rady Studium oraz innych doktorantów, referują wyniki swoich badań i prezentują stopień zaawansowania realizowanej pracy doktorskiej. Po każdym wystąpieniu jest czas na przynajmniej kilkuminutową dyskusję naukową. Od 2005 roku, w miarę zwiększania się liczby doktorantów, sesja trwa 2 do 4 dni. Każdy z doktorantów zobowiązany jest również do złożenia semestralnych sprawozdań pisemnych, zaakceptowanych przez promotorów (opiekunów naukowych).

Do 2013 roku przyjęto na Studium 190 osób (Ryc. 2), w tym 57 do IB PAN. W ciągu 13 lat działalności Studium Doktoranckiego IB PAN wypromował 28 doktorów. Pozostałe Instytuty wypromowały 29 osób. W trakcie odbywania studiów 47 osób (15 w IB PAN) zrezygnowało lub zostało skreślonych, a 5 innych osób (2 w IB PAN) nie podjęło studiów,

Ryc. 2. Inauguracja roku 2012/13. Indeks doktorantce, mgr Natalii Kapek, wręczają dyrektor IB PAN – prof. dr hab. Konrad Wołowski i kierownik Studium – dr hab. Dorota Nalepka (Fot. M. Łukaszek).

pomimo ich przyjęcia. Obecnie w Studium kształcą się 63 doktorantów (w tym 7 w IB PAN). Grono promotorów jest liczne (w sumie ponad 80 osób), większość z nich reprezentuje wszystkie instytuty współtworzące Studium. Z IB PAN 20 samodzielnych pracowników naukowych było lub jest opiekunem/promotorem prac doktorskich. W studium studiuje również doktoranci pod opieką naukową promotorów z kilku innych ośrodków naukowych Polski. Są to: Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej (ATH), Akademia Wychowania Fizycznego im. B. Czecha w Krakowie (AWF), Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza (PRz), Uniwersytet Jagielloński (UJ) oraz Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (SUM). Dwa doktoraty miały ko-promotorów z Université de Lille we Francji oraz Politechniki Rzeszowskiej.

Ryc. 3. Dyplom uznania, jaki otrzymał Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN od Marszałka Województwa Małopolskiego za działalność dotyczącą prowadzenia studiów doktoranckich (Fot. M. Łukaszek).

Do 2006 roku obowiązywał zróżnicowany program studiów, do wyboru dla doktorantów poszczególnych instytutów. Obecnie wprowadzono zmiany w harmonogramie wykładów dla doktorantów – podczas I roku Studium wszyscy doktoranci uczestniczą we wszystkich wykładach – bez podziału na dyscypliny. Wykłady prowadzone są przez pracowników naukowych poszczególnych Instytutów i odbywają się w czterech jednostkach wchodzących w skład Studium. W każdym instytucie zajęcia dydaktyczne trwają przez 6 tygodni. W związku z prowadzeniem badań terenowych zarówno przez doktorantów, jak i wykładowców kolejność cyklu wykładów przygotowywanych przez dany instytut jest rotacyjnie zmieniana. Umożliwia to wysłuchanie prelekcji w kolejnym roku tym doktorantom, którzy nie mogli w nich uczestniczyć podczas I roku. W ramach programu zajęć obowiązującego na UR (Regulamin Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR, <http://www.botany.pl/index.php/wydarzenia-w-instytucie/studium-doktoranckie>) pracownicy naukowcy tej uczelni prowadzą wykłady (pojedyncze lub monograficzne) dla doktorantów studiujących w Rzeszowie. Celem zajęć dydaktycznych prowadzonych dla doktorantów jest przekazanie wiedzy o aktualnej tematyce badań światowych ze szczególnym naciskiem na problematykę realizowaną w poszczególnych instytutach wchodzących w skład Studium, poznanie zasad filozofii przyrody, uzupełnienie braków w wykształceniu oraz nauka prawidłowego planowania badań, stawiania i weryfikacji hipotez oraz właściwego przygotowania manuskryptu rozprawy doktorskiej.

Główne kierunki kształcenia na Studium są następujące:

- Paleozoologia, paleobotanika i paleoetnobotanika,
- Zoogeografia i fitogeografia wszystkich grup roślin i grzybów (metody tradycyjne i molekularne),
- Bioróżnorodność (szerokie spektrum zagadnień),
- Antropogeniczne przekształcenia środowiska przyrodniczego oraz flory i fauny Polski,
- Problemy wymierania flory i fauny Polski,
- Inwazje biologiczne – inwazyjne gatunki flory i fauny,
- Zastosowanie metod molekularnych w badaniach taksonomii ewolucyjnej, ekologii fito- i zoologicznej oraz w ochronie przyrody,
- Glony słodkowodne – taksonomia, ekologia i biogeografia,
- Ekologia obszarów naturalnych i antropogenicznie przekształconych,
- Ekotoksykologia – różnorodne problemy związane z obecnością ekotoksyn w środowisku,
- Zagadnienia dotyczące zagrożenia i ochrony flory, fauny, biotopów oraz krajobrazu,
- Protozoologia doświadczalna,
- Biologia stresu i ekofizjologia,
- Biologia kwitnienia,
- Biologia komórki,

- Biotechnologia roślin,
- Ochrona przyrody i środowiska,
- Fizjologia i inne zagadnienia dotyczące drożdży,
- Rola reaktywnych form tlenu i antyoksydantów,
- Biologia roślin uprawnych,
- Biologia ryb.

W 2004 roku Prezes PAN przyznał dla kilkudziesięciu osób reprezentujących różne obszary badawcze znaczące stypendia doktoranckie. Spośród doktorantów Studium laureatką tego wyróżnienia była mgr Alicja Kostecka (doktorantka IB PAN). Od 2007 ruszył program stypendialny Doctus – Małopolski fundusz dla doktorantów (Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013. Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki, Działanie 8.2. Transfer Wiedzy, Poddziałanie 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji. Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości). Dwóch doktorantów IB PAN ze Studium, mgr Przemysław Kurek i mgr inż. Magdalena Owczarek, skorzystało lub nadal korzysta z tego stypendium. W 2009 roku trzy doktorantki Studium z IB PAN: mgr Agnieszka Habel (z d. Sztorc), mgr Dominika Kustos, mgr Joanna Sosnowska otrzymały jednorazowo Małopolskie Stypendium Doktoranckie przyznane przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Ryc. 4. Obrona rozprawy doktorskiej mgr Agaty Jarzynki przed Radą Naukową IB PAN (Fot. K. Romejko-Hurko).

Ryc. 5. Doktoranci MSDNP PAN w Krakowie na zebraniu w sprawie Samorządu Doktorantów i Zgromadzenia Ogólnego Doktorantów PAN. Od lewej siedzą: Kamil Najberek (IOP), Marcin Matysek (IOP), Krzysztof Tatoj (IOP), Katarzyna Cyganek (IFR), Maria Tatrzańska (IFR), stoją: Magdalena Majewska (IB PAN), Katarzyna Korzeń (IB PAN), Anna Wilczek (IB PAN) (Fot. K. Romejko-Hurko).

w ramach Działania 2.6 Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego „Regionalne Struktury Innowacyjne i Transfer Wiedzy” (Ryc. 3). Od 2011 roku doktoranci Studium ubiegają się z powodzeniem o stypendia dla Młodych Naukowców oraz uczestników Studiów Doktoranckich w ramach dotacji MNiSW. Dotychczas laureatami tych stypendiów było siedmioro doktorantów Studium z IB PAN: mgr Agata Jarzynka (2011, 2012), mgr Aleksandra Jurochnik (2011, 2012), mgr inż. Katarzyna Korzeń (2011, 2012), mgr Przemysław Kurek (2011, 2012), mgr inż. Magdalena Owczarek (2011, 2012), mgr Monika Rutkowska (2012), mgr Anna Wilczek (2012).

Obrony prac doktorskich odbywają się na posiedzeniach Rady Naukowej Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN (Ryc. 4) – dla doktorantów IB PAN i Instytutu Fizjologii Roślin im. F. Górskiego PAN (który dotychczas nie posiadał odpowiednich uprawnień), Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN oraz Instytutu Ochrony Przyrody PAN (dla doktorantów tych Instytutów). W Uniwersytecie Rzeszowskim doktoranci studiują dopiero trzeci rok, więc żaden z nich nie doszedł jeszcze do etapu obrony swojej dysertacji.

Od wejścia w życie pakietu ustaw dotyczących nauki i szkolnictwa wyższego w 2010 roku, Doktoranci tworzą swój Samorząd (Ryc. 5). Informacje Studium Doktoranckim, w tym np. najświeższe informacje dotyczące rekrutacji, jak również galerie zdjęć z minionych wydarzeń znajdują się na stronie internetowej <http://www.botany.pl/index.php/wydarzenia-w-instytucie/studium-doktoranckie>, które są uaktualniane w miarę pojawiania się nowych dokumentów i informacji, m.in. o bieżących konkursach i stypendiach. Szersza informacja o działalności Studium została opublikowana w *Wiadomościach Botanicznych* [6396].